

Romantyzmy polskie

pod redakcją

Anny Dzedzic, Tomasza Herbicha, Stanisława Pieroga i Piotra Ziemskiego

Fundacja Historii Filozofii Polskiej
2016

Monografia

Romantyzmy Polskie

jest wydaniem specjalnym czasopisma

Rocznik **Historii Filozofii Polskiej**

i stanowi dodatek do tomu 7 (2014)
zatytułowanego *Romantyzm*

ISBN 978-83-935803-2-3
ISSN 1689-6289

*Publikacja dotowana z Funduszu Badań Statutowych
Instytutu Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego*

Adres redakcji:

Zakład Historii Filozofii Polskiej
Instytut Filozofii UW
ul. Krakowskie Przedmieście 3, pok. 210
00-927 Warszawa
redakcja@filozofiapolska.pl
<http://www.filozofiapolska.pl>

Wydawca:

Fundacja Historii Filozofii Polskiej
fundacja@filozofiapolska.pl

Nakład 200 + 150 egz.

SPIS TREŚCI

<i>Słowo wstępne</i>	5
Stanisław Janeczek	
<i>Ojciec nasz Augusta Cieszkowskiego - ideologia, filozofia religijna, katolicka nauka społeczna? Przegląd stanowisk</i>	7
Ewa Borowska	
<i>Mickiewicza i Cieszkowskiego filozofia końca filozofii</i>	49
Karol Samsel	
<i>Fenomenologia Adama Mickiewicza?</i>	73
Natalia Piórczyńska	
<i>Kategorie Pascalowskie</i> <i>w Podróży do Ziemi Świętej z Neapolu Juliusza Słowackiego</i>	85
Marlis Lami	
<i>Pisma Andrzeja Towiańskiego</i>	95
Wiesława Sajdek	
<i>Porządek społeczny czy indywidualna doskonałość człowieka</i> <i>– w kręgu myśli Eleonory Ziemięckiej</i>	111
Piotr Gugala	
<i>Polski język filozoficzny w koncepcjach filozofii narodowej</i> <i>Bronisława Trentowskiego i Karola Libelta</i>	137
Artur Jocz	
<i>Gnostyczne poszukiwania polskich romantyków. Wybrane przykłady</i>	153
Piotr Bartula	
<i>Chciwość Absolutu</i>	163
Krzysztof Bochenek	
<i>Fideizm – zagrożenie dla rozumu i wiary</i>	177
Aleksandra Tykarska	
<i>Ludwik Sztyrmer i jego dusza.</i> <i>Prepsychoanaliza w powieści psychologicznej „Powieści nieboszczyka Pantofla” czy romantyczne grafomaństwo?</i>	199
Jan Skoczyński	
<i>Aleksander Fredro – romantyk osobny</i>	219

Mateusz Grabowski	
<i>Mistyka słowa – mistyka życia. O filozofii Wcielenia Norwida</i>	233
Stanisław Pieróg	
<i>Franciszka Krupińskiego rozprawa z romantyzmem</i>	247
Ewa Kochan	
<i>Inteligencja i przekleństwo romantyzmu.</i>	
<i>Uwagi o Stanisława Brzozowskiego idei inteligencji pracy</i>	279
Anna Dziezic	
<i>Władysław Horodyski o Trentowskim i modernistycznej filozofii życia</i>	299
Leszek Gawor	
<i>Neomesjanizm Antoniego Chołoniewskiego</i>	315
Rafał Charzyński	
<i>Franciszka Gabryła krytyka katolickiego romantyzmu</i>	327
Dariusz Barbaszyński	
<i>Wartości romantyzmu politycznego</i>	
<i>w działalności twórczej Mariana Zdziechowskiego</i>	347
Tomasz Herbich	
<i>Polski romantyzm w wypowiedziach Mikołaja Bierdiajewa</i>	369
Piotr Surma	
<i>Wątki romantyczne w myśli Jana Łukasiewicza</i>	401
Bohdan Urbankowski	
<i>Filozofia czynu.</i>	
<i>Inspiracje romantyczne działalności Józefa Piłsudskiego</i>	415
Summaries	441

Słowo wstępne

Romantyzm pierwszej połowy XIX wieku jest tą „formacją kultury polskiej” (określenie K. Wyki), którą cechuje ogromna żywotność i historyczna ekspansywność. Dobrych uzasadnień tej opinii dostarczają nie tylko historia literatury pięknej i twórczości artystycznej, lecz także historia filozofii i historia idei. Myśliciele epoki romantyzmu stworzyli światopoglądy, doktryny filozoficzne i ideologie, które szybko uwolniły się od genetycznego związku z umysłami swych twórców oraz warunkami swego powstania i – zawładnąwszy świadomością licznych generacji Polaków – zaczęły żyć nowym historycznym życiem. Różne ich nowe „wcielenia” możemy dostrzec we wszystkich poromantycznych okresach naszych dziejów i we wszystkich niemal dziedzinach naszego umysłowego życia, a ukazują się tam one zwykle w towarzystwie swych antagonistów – pozytywnym nawiązaniem do „tradycji romantycznej” towarzyszyły bowiem i towarzyszą jak cienie ciągną krytyka romantyzmu i wysiłek tworzenia „tradycji antyromantycznej”.

Romantyczne historiozofie (i cały romantyczny „historyzm”) wywarły ogromny wpływ na nasz sposób postrzegania i rozumienia dziejów, kształtując nie tylko nasze wizje przedromantycznej przeszłości (np. średniowiecza czy baroku), lecz także czasów nowszych, w których odniesienie do romantyzmu stawało się nieraz konstytutywnym składnikiem samowiedzy jakiegoś twórczego pokolenia lub epoki (np. „neoromantyzm” polskiego modernizmu i Młodej Polski). Spektakularnego przykładu tego wpływu dostarcza dwutaktowa czy też „falowa” koncepcja dziejów polskiej kultury (sformułowana dobitnie przez J. Krzyżanowskiego), zgodnie z którą po epokach „romantycznych” (średniowiecze, barok, romantyzm „właściwy”, modernizm) następują – z dialektyczną „koniecznością” – epoki „klasyczne” (odrodzenie, oświecenie, pozytywizm, dwudziestolecie międzywojenne).

Romantyzm wytworzył jedną z najbardziej wpływowych ideologii – polski mesjanizm, który nie tylko uobecnił i ożywił w naszej świadomości dawną i starożytną tradycję myślenia mesjanistyczno-millenarystycznego, lecz także animował różne „neomesjanizmy”, dobrze rozwijające się również w pozornie niesprzyjających temu warunkach (np. po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 roku).

Romantyzm zrodził różne („maksymalistyczne”, „spekulatywne”) style filozofowania i próby stworzenia oryginalnej, polskiej „filozofii narodowej” – jedne i drugie znajdowały niekiedy naśladowców. Stworzył też nowoczesną koncepcję narodu i nowoczesną ideologię narodową, wpływając w sposób decydujący na przyjmowane w Polsce postawy światopoglądowe i stanowiska polityczne.

Temat „Romantyzmy polskie” wyznacza rozległy obszar badań historycznych i rozważań. W granicach tego obszaru mieszczą się zarówno prace prowadzone przez historyków epok dawnych, jak i dziejów najnowszych – zarówno tych, którzy zajmują się tradycyjną historią filozofii, jak i tych, którzy parają się historią idei i ideologii. Niniejszy tom jest owocem VII Seminarium Historyków Filozofii Polskiej, które odbyło się na Uniwersytecie Warszawskim w dniach 22-23 września 2014 roku.